

Jernač Zmagovač (Bartek Zwycięzca). Poljski spisal Henrik Sienkiewicz. Iz poljskega preložil Fr. Virant. (Ljudske knjižnice III. zvezek.) — Tudi v tej kratki povesti se kaže veliki duh slavnega poljskega pisatelja v vsej svoji moči. Naslikal nam je poljskega kmeta v vseh njegovih dobrih in slabih lastnostih, tako da ne podaja svojemu narodu le zabave, ampak resno pokaže tudi, kje mora ljudstvo začeti svoje prerojenje. Jernač Zmagovač je izvrsten dečko, strašno močan, samo malo neumen. On je tip velike ljudske sile, ki se da v svoji dobrosrčni brezskrbnosti od lokavih sovražnikov izrabljati v lastno pogubo. Ko se vname vojška med Nemci in med Francozi, pošljejo Prusi poljske polke v najhujši boj. Tudi Jernač mora zapustiti svojo Magdo in svojo kmetijo in mora iti nad neznanega sovražnika, o katerem nič ne ve, zakaj se mora ž njim boriti. V krasnih potezah je Sienkiewicz očrtal dušno razpoloženje kmečkega vojaka, ki mora odriniti na

MUZEJ V PLEVNI V SPOMIN RUSKO-TURŠKI VOJSKI

vojsko v tujo deželo. Železni duh vojaške discipline zamori v njem vsako svobodno čustvo, in kakor stroj gre na povelje v veliko moritev, sam ne vedoč, za kaj in čemu. V bitki pri Gravelottu se Jernač pokaže zmagovača. Krasen, prav Sienkiewicz, je popis bitke, v kateri pomorejo poljski junaki Prusom do zmage nad Francozi, Jernač je pa prvi med njimi.

Pa pride drugi del povesti, v katerem pisatelj pokaže drugo stran svojega ljudstva. Jernač misli, da bodo Prusi znali povrniti Poljakom njihov patriotizem. Pa kako se vara! Pruski učitelj bije njegovega otroka, Jernač misli, da bo tudi tu zmagala njegova pest, a pred sodiščem ne poznajo zmagovača od Gravelotta. Tu je Sienkiewicz vpletel značilen popis političnih borb in porazov pruskih Poljakov. Volitve so. Poljski graščak, poln idealov, še bolj njegova mlada soproga, ki bi tako rada videla moža v državnem zboru, se poteguje za mandat med kmeti. Gotovi so zmage, a na dan volitve zmaga pruska vojaška disciplina, ki je vzgojila može v brezpogojni pokorščini do oblastvenih po-

velj, in Jernač Zmagovač, ki je svoji dobri in pametni ženi sveto obljubil, da bo volil Poljaka, se na dan volitve da ustrahovati, in — sam ne ve, kako — voli — Nemca. Tako še marsikateri drugi — in poljski kandidat pade. Zmagovavec pri Gravelottu in Sedanu pa mora za to, ker je svojega otroka branil pred pruskim učiteljem — v ječo.

Tako je Sienkiewicz pokazal, kako znajo Prusi nezavednost dobrega poljskega ljudstva izkoristiti zase. Prava ljudska povest je to, živa in pretresljiva, a hkrati tudi vzgojna. Tipus, ki ga je največji poljski pripovedovalec v Jernaču postavil pred oči svojemu narodu, je tako jasno črtan, da govori ljudstvu več, kakor dolge politične domoljubne razprave. Iz življenja je vzeti in za življenje namenjen, nauk pa, ki nikjer ni povedan, govori iz njega z elementarno silo. To povest bo tudi naše ljudstvo z vžitkom čitalo, se Jernaču smejala, ga vzljubilo, pa se tudi jezilo nad njegovo dobrosrčno kratkomyšlnostjo, ki se zna žrtvovati za lokavega tlačitelja, a ne zna braniti sebe proti njemu. Moč duševne izobrazbe mora dati fizični sili ljudstva pravo smer, da postane koristna za narodni razvoj.

Med plazovi. Povest tirolskega gorskega župnika. Nemški spisal Arthur Achleitner. Spisatelj je dovoljenjem poslovenil E. T. — Življenje v najvišjih planinah, kjer se mora boriti človek za svoj obstanek proti najhujšim nevarnostim, je opisano v tej ginljivi povesti z ljubeznijo do te divje prirode, ki je veličastna v svojih vtiskih, a polna trpljenja, samozatajevanja in smrtnih nevarnosti za one, ki se morajo v nji boriti za svoj obstanek. Mlad duhovnik pride v župnijo, ki je daleč od ostalega sveta, kjer vsako leto sneženi plazovi odnašajo človeška bivališča in zakopljejo ljudi v mrzlo ječo, da se po mesece ne

vidijo. On pa v smrtnih nevarnostih med plazovi hodi obhajat, in izkuša sam vse trpljenje tega ljudstva, ki je utrjeno in robato kakor priroda, v kateri živi, a pošteno in dobrega srca. Težko se je privaditi, a ko je tudi sam preizkusil vse trpljenje in komaj ušel smrti, vzljubi to ljudstvo in to prirodo in nikdar več ne zapusti svojih hribovcev. Lepo je pokazal pisatelj, kako se svojemu težkemu poklicu vdan duhovnik čisto prilagodi ljudstvu in njegovim potrebam ter pozabi nase, kako živi v skromnih razmerah vendar srečno in četudi daleč proč od zabav in od omikanega sveta, vendar najde utehne in veselja v tem, da ljudstvu po svoji moči pomaga. Trdna vez ljubezni in zaupanja nastane med njim in med ljudstvom, in s tem dobi moč do njihovih src, da jih dviga s poukom in z zgledom. Izborna povest za ljudstvo!

Gozdarjev sin. Spisal Fr. S. Finžgar. Opomba nas opozarja, da je ta povest prvenec izpod Finžgarjevega peresa, ki ga je spisal kot osmošolec. Natisnjena je bila v „Slovenčevem“ „Listku“ 1. 1893. Ta opomba

bo morda marsikoga še posebej mikala, da prečita to povest. Štirinajst let je, kar deluje Finžgar kot pisatelj, pa že ta prva povest kaže vrline njegovega peresa, ki so se pozneje vedno bolj razvijale. Jezik je izredno jedernat, poln lepih narodnih izrazov in krepkih izrekov: pisatelj je vzrasel iz ljudstva. Nič bledikastega in prisiljenega ni v njegovi pripovedi. Zajel je snov iz svojega domačega kraja, in domači so tudi ti krepko risani značaji. Snov je zgodovinska iz l. 1848., ko so lovili kmečke mladeniče, da so jih vtaknili v vojaško suktnjo in poslali nad Laha. Marsikateri je zbežal, da bi ušel vojaščini, tako tudi Gozdarjev sin Janez, ki se je potikal med divjimi lovci na Zgornjem Štajerskem, dokler ga niso vjeli. Povest je dobra in se bo z zanimanjem čitala sedaj, ko je zopet prišla na dan iz pozabljenosti. — Finžgar se ni izpisal, ker vedno napreduje in študira ter si tako širi obzorje. Ravno sedaj, ko prinašamo v „Dom in Svetu“ njegovo veliko zgodovinsko povest iz časov starih Slovanov, nam je ljubo, da lahko opozarjamo na njegovega prvenca, ki je tudi zajet iz domače zgodovine. Ta snov je hvaležna in roka pravega pisatelja iz nje ustvarja umotvore, ki so trajne vrednosti za narodno kulturo. Finžgar je spoznal, kje je prava pot za njegov talent, a je znal tudi vzgajati sebe samega; zato je postal naš prvi pripovednik. *Dr. E. L.*

Ivo Šorli. **Novela in črtice.** Založila Kleinmayr in F. Bamberg. Ljubljana 1907. Šorli je brezdvoma precejšnji pisateljski talent in če morda dozdej še ni na višini, je izmed modernih poleg Cankarja najkrepkejša razvita pisateljska individualnost. V največjo zaslugo se mu mora šteti, da je od Cankarja kolikortoliko neodvisen. V nasprotju s Cankarjem je realista, ki ustvarja svoje umotvore z malimi sredstvi; on ne išče drznih metafor in daljnjih alegorij, tudi ni na njem nič nejasnega in zumetničenega. — Prvenstvo se mu mora pač brez ugovora prisoditi pri opisovanju malomestnega demimondstva — sit venia verbo — in tistih napol iz eterja napol iz blata stvorjenih eksistenc, ki se v tem vzduhu mučijo, vzbijajo, potaplajo in naposled umirijo v sanjavolenem filistrstvu. Bati se pa je, da se Šorli iz te kaluže nikoli ne bo dvignil. Človek se na tem polju kmalu izpiše in izčrpa. Adjunktova soproga — mladi doktor — zapeljiva, bujna telesa — izleti in poljubi — in pri kraju smo. Ti tipi so kmalu izdelani, tudi če jih kleše skrbna roka Šorlijeva, ki v njih najde poleg nemarnosti, zaspanosti, dolgega časa hipnih izbruhov strasti in sledeče ji apatije, sebičnosti in dobrohotne omejenosti tudi plemenite nagibe, nežnost in ljubezen. V „Novelah in črticah“ se začetkoma zdi, da so prišle prve črtice v zbirko vsled pomote, tako banalne in brezpomembne so. Zadnje štiri niso brez dobrih momentov, v resnici dovršena in lepa pa je „Literarna ljubezen“. Mnogokrat se je ta motiv že obdelal, šel mu je pa do dna s svojim neusmiljenim, vseodkrivajočim realizmom šele Šorli. Vrh tega pa ta zadnja črtica izzvani v mil akord, ki ne pusti grenkobe v srcu. V

tej noveli je to, kar Šorlija najbolj diči: težnja po čisti in goli resnici. Naj bi se Šorli povzpел iz tistega ozračja, kjer je resnica tako vsakdanja in neplodovita, kjer ni perspektiv v lepše svetove — morda nam potem ustvari roman — tip tega desetletja, v katerem vse vré in se še ni izluščilo, kar je in bo trajne vrednosti. *F. T.*

Prof. dr. Maryan Zdziechowski: **Die Grundprobleme Russlands.** Akademischer Verlag, Wien 1907. — La Russie c'est un mirage! je zaklical najboljši francoski poznavalec ruskih razmer, grof Vogüe. Koliko knjig in razprav se je že pisalo o Rusiji v celoti ali o posameznih ruskih razmerah in zadevah posebej, a vendar je Rusija Evropi še dozdej bolj tuja in nerazumljiva kot pokrajina kakšnega afriškega poglavarja.

Prof. dr. Marijan Zdziechowski si je z gori navedeno knjigo pridobil veliko zaslugo za razumevanje Rusije. Ta zasluga ne obstoji niti v izviranosti, niti v vsestranosti dela. Kar zadeva izviranost, pove pisatelj sam, da nima glede nje nobenih pretenzij, ker je

MAROŠKI UZURPATOR MULEJ HAFID S SVOJIM ŠTABOM

večji del knjige že izšel tekom zadnjih dvajsetih let v raznih člankih, zlasti pa v zadnjih letih v krakovskem veleuglednem mesečniku „Świat słowiański“. Toda velenjeni pisatelj je s to izpovedjo preskromen, kajti čitatelj bi si potem lahko mislil, da navedena knjiga ni nič drugega kakor nemški prevod in zbirka raznih slučajno nastalih člankov o Rusiji. Prof. Zdziechowski predvsem ni časnikar, ampak v prvi vrsti filozof. Nobeden njegovih člankov ni nastal slučajno kot plod trenutne potrebe, ampak vsak je člen v verigi njegovega filozofsko-političnega sistema. Iz tega se tudi razloži na prvi hip za tujca presenetljivo dejstvo, da potrebuje gosp. prof. Zdziechowski vedno mnogo časa in truda, predno se pripravi za kakšno predavanje ali napiše članek. Mislil bi si kdo, da bo človek, ki ima toliko izkušenj, zvez in pozitivnega znanja kot težko kdo drug zdaj živečih Slovanov, lahko vsak trenutek stopil na oder ali k mizi in napravil govor, ali pa se vsedel k pisalniku in napisal članek. — Toda ne! Profesor dr. Zdziechowski potrebuje za pripravo razmeroma mnogo časa in truda. Njegovi članki namreč niso navadni časnikarski članki in njegova predavanja niso